

המזרח התיכון מה זה אומר לכם?

ערן חדד

מבוסס חלקית על מצגת של נטע ששון

יבשת- אסיה

האזור המזרחי

Middle East

בירוק כהה ביותר

- הגדרה
מצומצמת של
המזה"ת.

בירוק פחות כהה

- הגדרה
מורחבת של
המזה"ת.

בירוק בהיר –

מדינות מרכז
אסיה אשר יש
להן מאפיינים
תרבותיים-דתיים
קרובים למזה"ת

אזור הסהר הפורה

צורה קשתית מאזור דרום עיראק דרך דרום מזרח טורקיה, חופי מזרח ים תיכון עד לנילוס בצפון מצרים. אזור של מי נהרות וגשמים, אזור עם אדמה פורייה והתיישבות

ישראל ושכנותיה

שבר סורי אפריקאי - אזור תזוזה אופקית בין הלוח
הערבי והלוח האפריקאי-ישראלי.

משתרע ממרכז-מזרח אפריקה (אזור אתיופיה) דרך ים
סוף, מפרץ אילת וצפונה עד לבקעת הלבנון וצפון סוריה

רעידות אדמה? אם כן איפה? למה?

* לאורך השבר הסורי-אפריקאי

* באזורי ההרים בצפון מזרח המזרח התיכון - אזור

טורקיה ואיראן - אזור התקרבות בין לוחות וקימוט אלפיני

המזרח התיכון הוא גשר בין שלוש יבשות - אסיה, אירופה, אפריקה

1. **גשר יבשתי** - דרכים היסטוריות חשובות עברו
במזרח התיכון:

- **"דרך המשי"** מסין דרך אירן וטורקיה אל אירופה
- **"דרך המלך"** ממכה לאיסטנבול.

2. **גשר ימי** - מעברי מים חשובים כלכלית ופוליטית:

- **תעלת סואץ** - קיצור השיט מהמזרח הרחוק אל אירופה.

- **מיצרי ים** - הורמוז, באב אל מנדב, בוספורוס.

3. **גשר אווירי** - נתיבי טיסה בינלאומיים.

תעלת סואץ

איך המדוזה קשורה לנושא?

המדוזה הנפוצה בחופי הים התיכון בקיץ, כשמי הים חמים, היא מסוג "החוטית הנודדת" – מקורה באוקיאנוס השקט ובים סוף והיא נדדה לים התיכון בעקבות חפירת תעלת סואץ במאה 19 ע"י חברה צרפתית.

מיצרי הורמוז

מיצרי בוספורוס

מיצר דרדנלים

במזה"ת מקומות קדושים לשלוש הדתות

המונותיאסטיות יתרון - תיירות דתית עם תרומה

כלכלית רבה. חיסרון - פוטנציאל לסכסוכים.

האיסלאם - הדת השלטת במזה"ת

חמשת "עמודי" האיסלאם (מצוות האיסלאם) :

1. עדות (שוהדא) - "אין אל מלבד אללה ומוחמד הוא שליח האל".
2. תפילה - 5 תפילות ביום בשפה הערבית. אם המתפלל אינו דובר ערבית אז הוא מתפלל בשפת האם שלו.
3. צדקה - תרומה לעניים - כל אחד בהתאם ליכולתו הכלכלית.
4. צום - חודש הרמדאן - חודש צום מזריחת השמש עד שקיעתה. בחודש הרמדאן חל איסור על קיום יחסי מין ולא רק איסור אכילה ושתייה. חודש הרמדאן יכול לחול בכל אחת מעונות השנה, משום שבלוח השנה המוסלמי אין שנים מעוברות ולוח השנה המוסלמי קצר ב 11 ימים מהשנה האסטרונומית ולכן כעבור כמה שנים חודש הרמדאן יכול לחול בעונה אחרת.
5. עלייה לרגל למכה (ח'ג) - לפחות פעם אחת בחיים.

הרקע לפילוג באיסלאם בין שיעים לסונים

בשנת 632 נפטר מֶחֱמַד בעיר מְדִינָה. ארבעה ממקורביו מילאו בזה אחר זה את מקומו כמנהיגי אומת המוסלמים (אך, כאמור, לא כנביאים, משום שעידן הנבואה הסתיים עם מות מֶחֱמַד). אנשים אלו קיבלו את התואר ח'ליפה - כלומר, ממלא מקום. **ירשת מקומו של מֶחֱמַד כמנהיג אומת המוסלמים יצרה מחלוקת ופילגה את המוסלמים לשני זרמים - סונים ושיעים.** השיעים ראו במקורבי הנביא, שמונו לח'ליפים, יורשים בלתי לגיטימיים וטענו, כי מֶחֱמַד מינה יורש עוד בימי חייו - **עֲלִי בֶן אָבוּ טַאֲלַב, בן דודו**, שהיה נשוי לבתו פאטימה. במשך כל זמן כהונתם של שלושת הח'ליפים הראשונים הביעו תומכי עלי את התנגדותם לשלטונם וכונו "שיעת עלי" - כלומר, סיעת תומכי עלי. עלי בן אבו טאלב מונה לח'ליפה הרביעי, אך בציבור המוסלמי קמו מתנגדים לשלטונו.

משפחת אֹמִיָּה, שהייתה משפחה מכובדת משבטו של
הנביא, שאפה לשלוט בציבור המוסלמי ובארצות שנכבשו
לאחר מות הנביא, ונאבקה ביורשיו של עלי. בשנת 680
נערך בְּכַרְבֵּלֶאא' (בעיראק של ימינו) קרב בין תומכי חוֹסֵין,
בנו של עלי ונכדו של הנביא, לבין צבא משפחת אֹמִיָּה.
חוֹסֵין נהרג בקרב, ועד אמצע המאה השמינית לספירה
שלטה בממלכה המוסלמית שושלת בית אֹמִיָּה. שושלת
בית אומיה ותומכיה מהווים את הפלג הֶסּוּני באסלאם.
צאצאיו של עָלִי הודחו אפוא מן השליטה על הממלכה
המוסלמית, לה היו זכאים, לדעת השיעים, על-פי צו אלוהי.
מדי שנה ביום העשורא מציינים השיעים את יום מותו
האכזרי והירצחו של חוסין בטקס הכולל הכאה עצמית עד
זוב דם. הם מאמינים שיום יבוא והשלטון על אומת
המוסלמים יחזור לידי צאצאי עלי. השיעים מהווים כ 15%
מכלל המוסלמים בעולם.

פילוגים באיסלאם

סונים

85% מכלל
המוסלמים בעולם

שיעים

בהאים

דת מונותאיסטית
עצמאית שמקורה
בדת הבאבית בפרס
באמצע מאה 19. יש
7 מיליון מאמינים
בעולם, בעיקר בהודו,
פרס, ארה"ב ומרכז
עולמי בחיפה ועכו.

עלאוים

נקראו "נוסרייה"
ע"ש מייסד הכת
מוחמד אבן נוצייר,
ע"ש הרי אנסרייה
בצפון מערב סוריה
שם הם מרוכזים
ובשל השפעות
מהנצרות.

זיידים

בעיקר בצפון תימן ע"ש
האימאם זייד בן עלי.
נשיא תימן בשנים
1978-2011 עלי אל
סלאח היה זייד כשהרוב
במדינה הוא מוסלמי
סוני. עלי אל סלאח
נאלץ לפרוש מכס השלטון
בעקבות הפגנות.

דרוזים

90% מהם בסוריה
והם הכת השלטת
במדינה, למרות
שהם מיעוט בה.

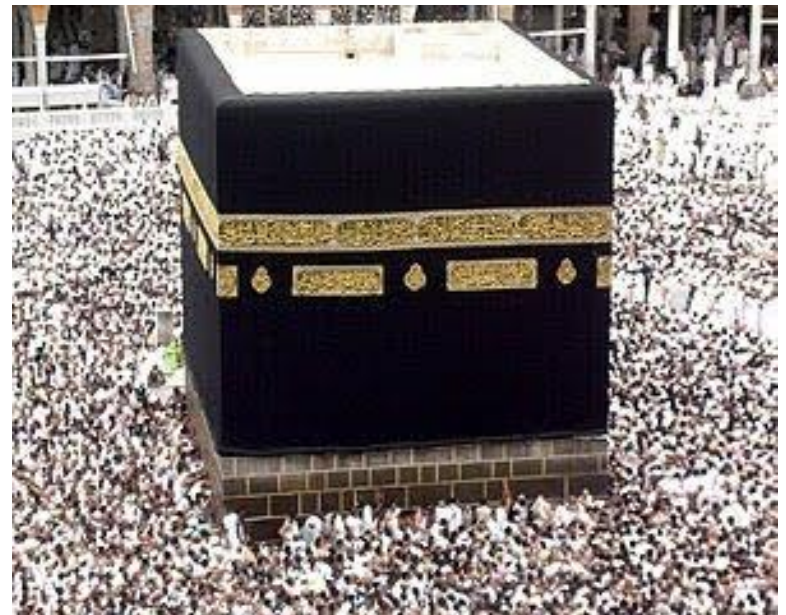
ריכוזי העדה העלאווית

סה"כ בעולם - 2.6 מיליון. בסוריה מרוכזים רובם - 2.1 מיליון. היתר (400,000) בחבל הטהי בטורקיה, בלבנון (100,000) ובכפר ע'ג'ר (2000) בגבול ישראל-לבנון.

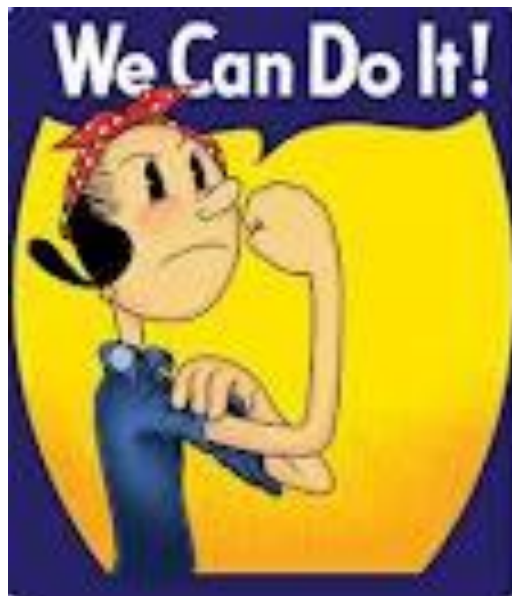
עלייה לרגל למכה

מיליוני מאמינים מוסלמים מכל העולם מגיעים למכה ומקיפים 7 פעמים את האבן השחורה = הכעבה (בערבית "קובייה"), ואף נוגעים בה ומצמידים את גופם אליה מתוך אמונה שעקב כך הם יהיו מוגנים מאש הגיהינום. סביב הכעבה נמצא מסגד אל חראם - המסגד הקדוש ביותר למוסלמים

מעמד האישה נמוך

אחת הסיבות העיקריות לשיעורי
ילודה גבוהים.

דרגה קיצונית של צניעות האישה בלבוש - בורקה

לבוש מכסה-כל שאמור להסתיר כל חלק בגוף, כולל את העיניים. לבישת בורקה, או אבאיה כמו שנוהגים לכנותה, היא מחזה שכיח למדי בארצות מוסלמיות

השפה הערבית והלאום הערבי

הערה חשובה - לא כל מוסלמי הוא ערבי ולא
כל ערבי הוא מוסלמי

הליגה הערבית

היא ארגון בינלאומי לשיתוף פעולה
אזורי ולתיאום מהלכים חברתיים
ופוליטיים משותפים הכולל את כל
מדינות ערב ומדינות בעלות זיקה
למדינות ערב. בסך הכול מונה
הארגון 22 חברות, מהן 18 מדינות
דוברות ערבית, 3 מדינות שאינן
דוברות ערבית - סומליה, ג'יבוטי,
איי קומורו. הליגה הערבית כוללת
גם את הארגון לשחרור פלסטין
(אש"ף) שיש לו חברות מלאה
כמדינה בשם "מדינת פלסטין". מקום
מושבה של הליגה הערבית הוא
בקהיר.

הסיכסוך הישראלי-ערבי / פלסטיני

מלחמת העצמאות (1948-9), מלחמת סיני (1956),
מלחמת ששת הימים (1967), מלחמת כיפור (1973),
מבצע ליטני בלבנון (1978), מלחמת לבנון הראשונה
(1982), מבצע "ענבי זעם" בדרום לבנון (1996), מבצע
"חומת מגן" ביהודה ושומרון (אפריל 2002), מלחמת לבנון
השנייה (2006), מבצע "עופרת יצוקה" ברצועת עזה
(דצמבר 2009), מבצע "עמוד ענן" ברצועת עזה (נובמבר
2012).

הסכמי השלום

עם מצרים (1979)

ועם ירדן (1994).

הסכמי אוסלו עם

הפלסטינאים (1993).

האיסלאם הקיצוני - ארגוני טרור

חמאס

סייד חסן נאסראללה מנהיג החיזבאללה

ארגון אל קאעידה - החזית האיסלאמית העולמית למאבק בצלבנים וביהודים

התפרסם בעקבות פיגועי הטרור בארה"ב ב 11
בספטמבר 2001 - התרסקות 2 מטוסים אל תוך
בנייני התאומים בניו יורק ועוד מטוס התרסק על
חלק מהפנטגון ועוד מטוס הופל בשטח פתוח
במדינת פנסילבניה. סרטון אסון התאומים סרטון נוסף

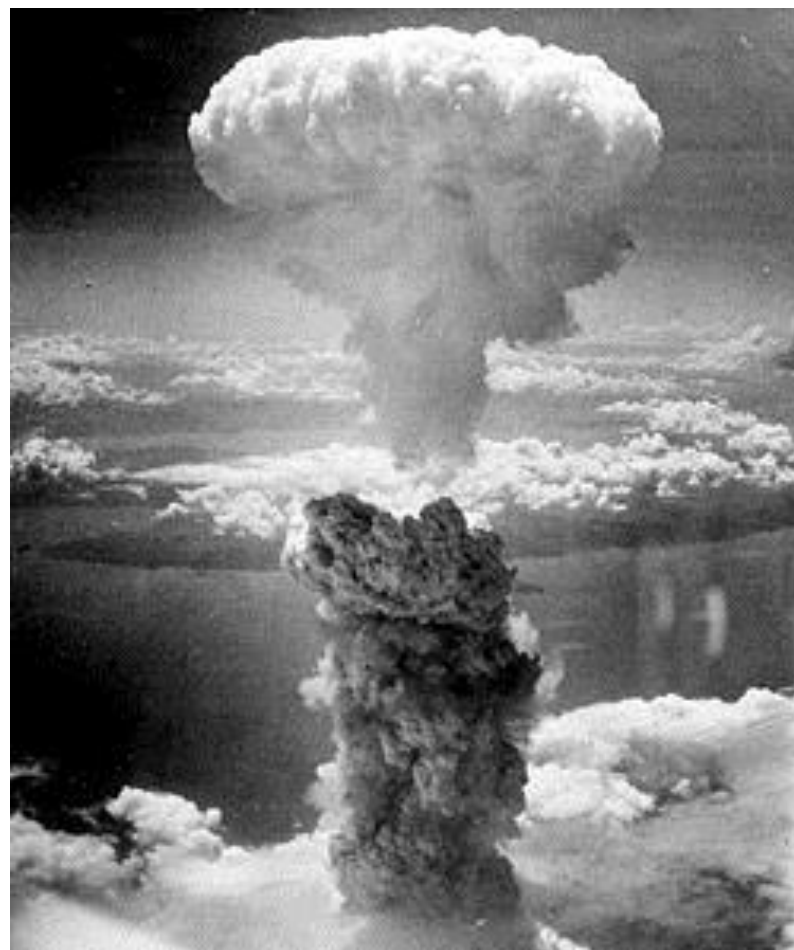
מנהיג אל קאעידה הקודם
– אוסאמה בן לאדן

מנהיג אל קאעידה הנוכחי –
היימן א-זאוהירי

האיום הגרעיני האירני

**חסן רוחאני - הנשיא החדש הנבחר של אירן - האם
יתחיל עידן חדש (של פיוס) בין אירן לבין מדינות
המערב ובראשן ארה"ב ופתרון סוגיית הגרעין?**

"האביב הערבי"

הכוונה לגל מחאות, התקוממות, הפגנות והחלפת משטרים בעולם הערבי שהחל בתוניסיה בדצמבר 2010 ומשם התפשט ללוב, למצרים, לסוריה, לתימן ולחלק ממדינות המפרץ הפרסי. נקרא על שם "אביב העמים" שהיה באירופה באמצע המאה ה-19 - התפתחות רגשות לאומיים ורצון להשתחרר משלטון של מעצמה

2010-2013

למעלה שמאל: מפגינים בכיכר
תחריר בקהיר, מצרים.

למעלה ימין: הפגנה בתוניס
שקוראת להתפטרות הנשיא בן
עלי.

אמצע שמאל: מפגינים בלוב נגד
קדאפי.

אמצע ימין: מפגינים בצנעא בירת
תימן נגד הנשיא עלי עבדאללה
סאלח.

למטה שמאל: מפגינים בדמשק,
סוריה, נגד אסד.

למטה ימין: מפגינים במנאמה,
בירת בחריין, שקוראים לרפורמות
ופוליטיות במדינה.

נפילתו של מועמר קאדפי בלוב

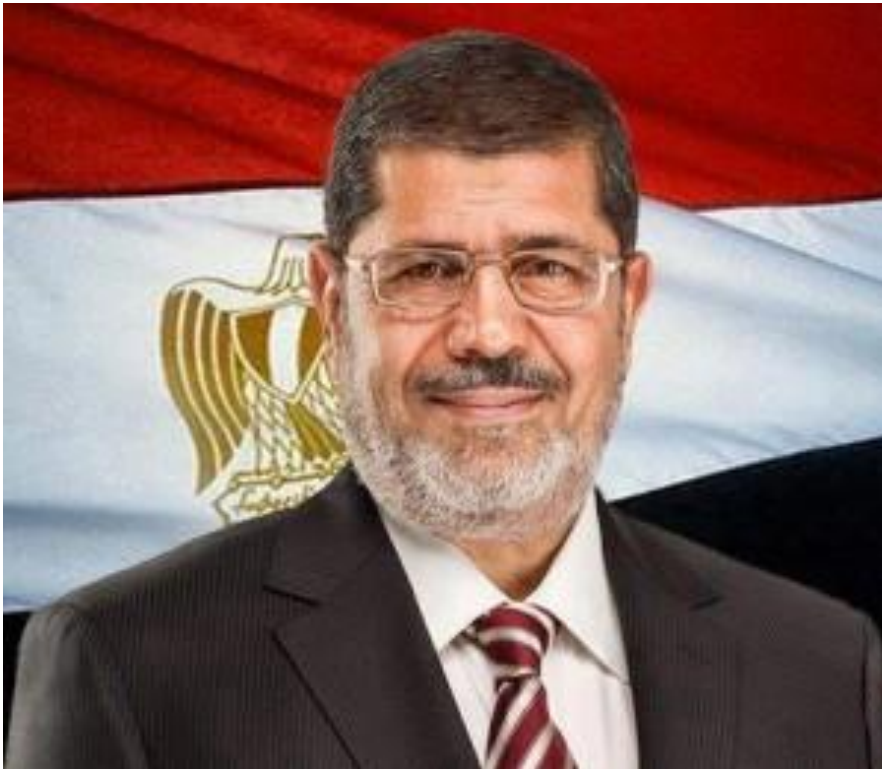

הדחת מובאארק (לאחר 30 שנים) במצרים

עלייתו ונפילתו של מוחמד מורסי

מורסי, מתנועת האחים המוסלמים, נבחר להיות נשיא מצרים ב 2012 לאחר הדחתו של מובארק. חלק גדול מהעם המצרי הביע אי שביעות רצון מתיפקודו והוא הואשם גם כן בשחיתות והודח ביולי 2013 ע"י הצבא בהנהגת הגנרל עבד אל – סיסי

סוריה מדממת...והעולם שותק

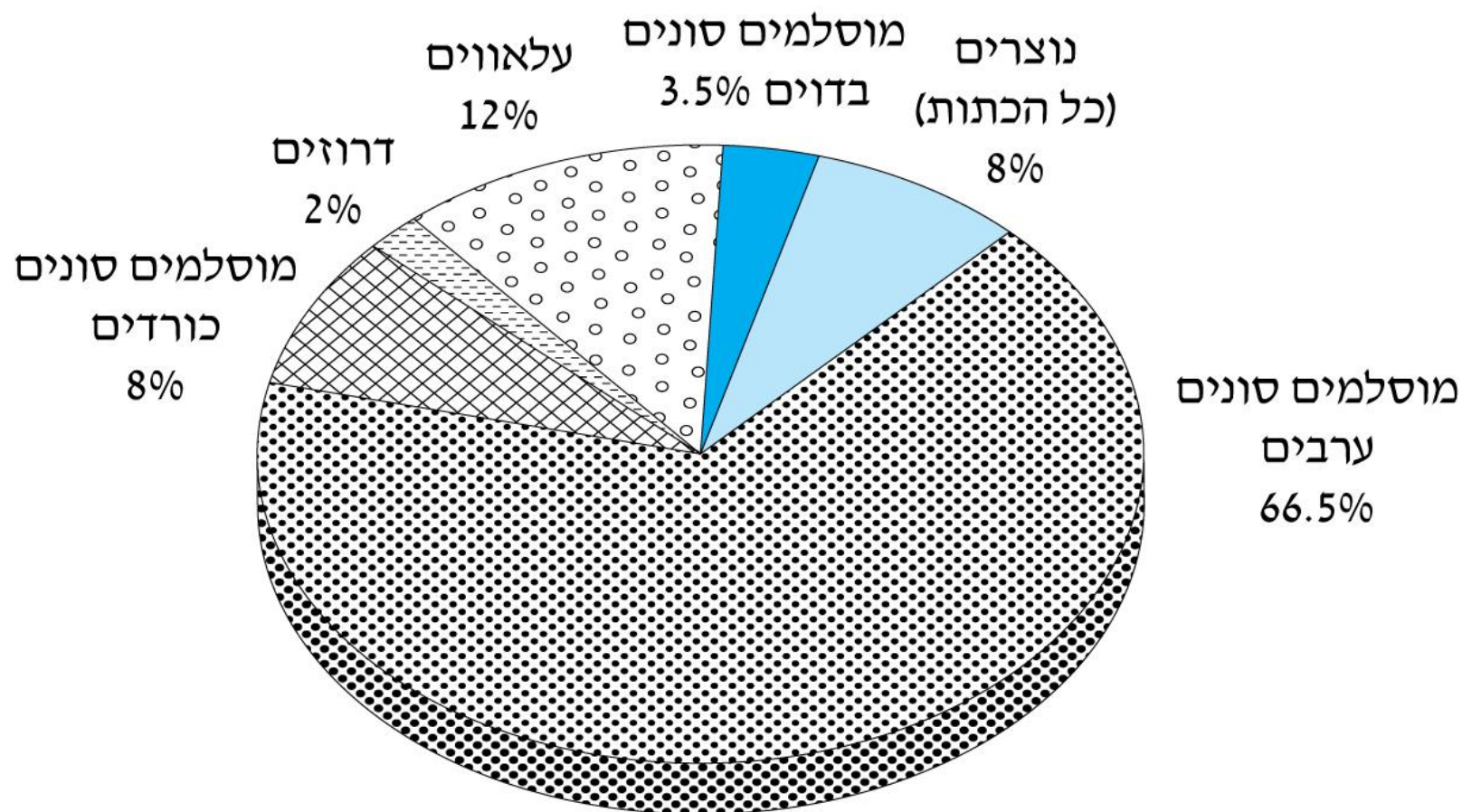
סרטון הסבר שיעים-סוריה

מלחמת האזרחים בסוריה גרמה למותם של מעל 100,000 בני אדם במשך שנתיים. יש עדויות על הפעלת נשק כימי כנגד המורדים בשלטונו של בשאר אסד.

בסוריה
השלטון הוא
עלאווי (פלג
שפרש
מהאיסלם
השיעי) בעוד
רוב העם הוא
מוסלמי סוני.

התפלגות אוכלוסיית סוריה לעדות-דתות

המדבר

המזרח התיכון הוא אזור מדברי ברובו בשל הימצאותו בקווי הרוחב של "רצועת המדבריות העולמית" בין קווי רוחב 18-30 עם התמוככות (שקיעה) של אוויר והיווצרות הרמה הסובטרופית שמונעת היווצרות עננים ומשקעים ברוב ימות השנה.

שינויי אקלים פוגעים גם במזה"ת שנות בצורת וסכנת מידבור ולכן:

1. פגיעה ביבולים חקלאיים – רעב

2. "פליטים סביבתיים" / "פליטי אקלים" - נטישת אזורים
חקלאיים ונדידת תושבים לערים גדולות.

3. סכסוך / מלחמות

בין מדינות על

מקורות מים וניצול

מי נהרות בינלאומיים

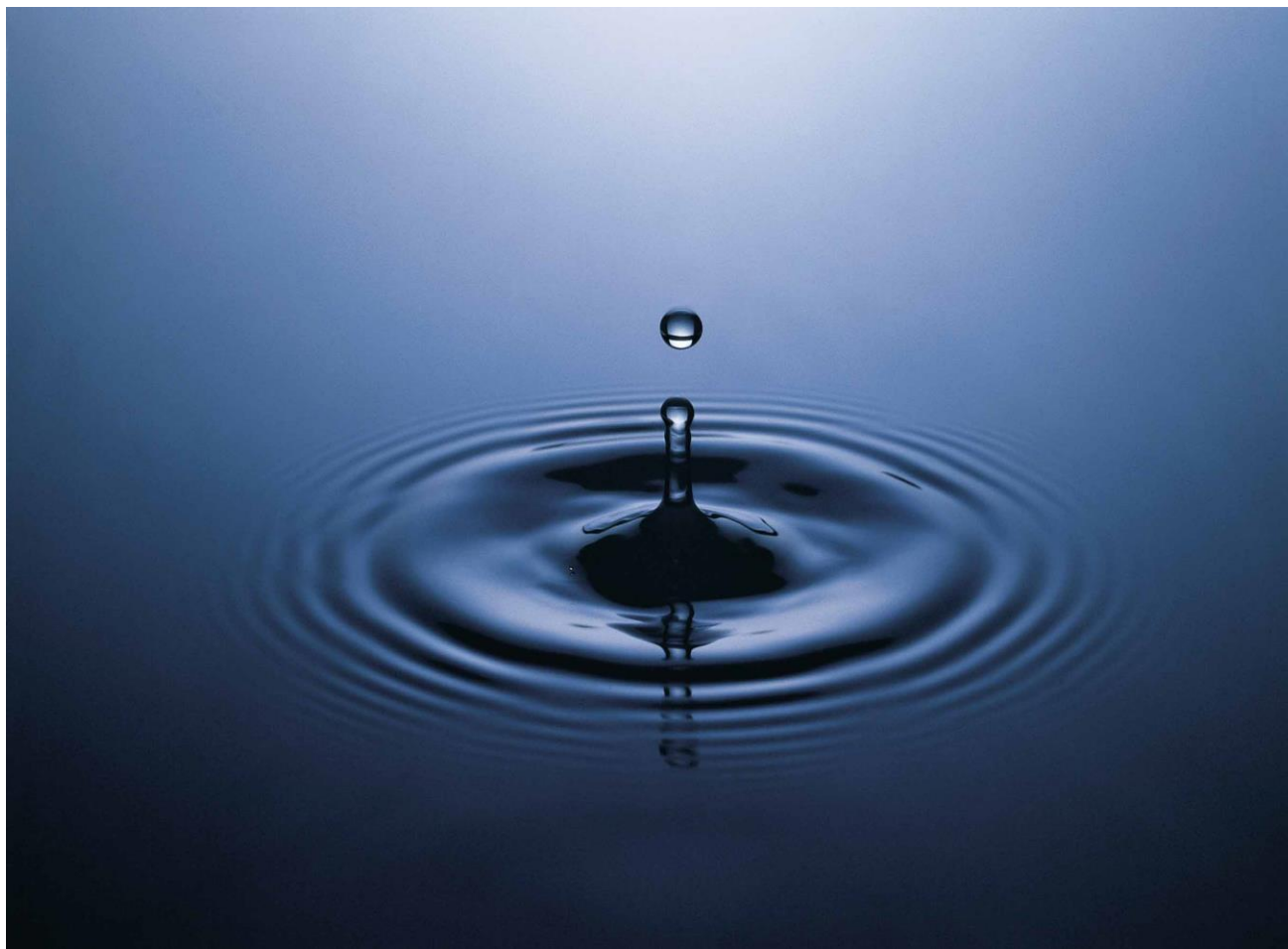

במזרח התיכון חלוקה לא אחידה של משאבי טבע

1. מים - "הזהב הלבן" - מדינות עשירות במים כמו טורקיה, לבנון לעומת מדינות עם מצוקת מים כמו ירדן, מדינות המפרץ הפרסי, ישראל.

2. נפט - "הזהב השחור" - מדינות עם שפע של נפט כמו ערב הסעודית, כווית, אירן, עיראק ונסיכויות המפרץ לעומת מדינות עם מעט מאוד נפט או חסרות נפט כמו לבנון, ירדן, טורקיה, ישראל.

"הזהב הלבן" (מים) - הימצאותו או העדרו

נהרות

בינלאומיים -

נילוס, פרת,
חידקל, ירדן,
ירמוך - פוטנציאל
לסכסוכים בנוגע
לחלוקת המים.

מי תהום -

אקוויפרים
בינלאומיים גם
מקור לסכסוכים.

מי גשמים - רק

בשולי המזרח
התיכון שרובו
מדברי

הנילוס - "עורק החיים" של מצרים

סכר אסואן על הנילוס בדרום מצרים

הפרת והחידקל- אזור מספוטמיה בעיראק

סכר אטאטורק - הגדול מבין שלושת הסכרים של פרויקט מדמ'א על נהר פרת בדרום מזרח טורקיה

התפלה - פתרון לבעיית המחסור במים

עלות יקרה - מדינות המפרץ מממנות זאת מההכנסות של
ייצוא נפט

נסיכויות המפרץ הפרסי מאיפה הכסף? \$\$\$?

נפט - הזהב השחור

Opec - Organization of the Petroleum Exporting Countries

ארגון המדינות המייצאות נפט. רובן ערביות מהמזרח התיכון אבל גם את ניגריה וונצואלה. כוונת הארגון היא לווסת את קצב הפקת הנפט באמצעות שיתוף פעולה בין המדינות המייצאות אותו, ובכך לשלוט במחירו, בעיקר על ידי קביעת מכסות הפקה לכל אחת מהמדינות החברות. המדינות החברות באופ"ק מחזיקות בכ-75% מעתודות הנפט של העולם. הן מפיקות שליש מהנפט המופק בעולם ומהוות כחצי מייצוא הנפט העולמי

כמה עולה ליטר דלק היום?

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4270235,00.html>

למה?

מה משפיע על מחיר הדלק?

איך זה קשור לאזור שאנחנו חיים בו?

מה יגרום לו לרדת?

האם אני משנה/צריך לשנות את הרגלי הצריכה שלי?

איך?

פיצוץ אוכלוסין במיוחד לאורך הנילוס במצרים

קהיר - האם מעגל העוני ניתן לשינוי?

אז קדימה...
מצפה לנו עבודה רבה
מעניינת
ומסקרנת

